



Instytut Wymiaru Sprawiedliwości



Ocena możliwości przeprowadzenia w toku  
postępowania karnego dowodu z protokołu zeznań  
świadka osoby, która w innym postępowaniu  
ma status oskarżonego

Roland Szymczykiewicz



**Prawo karne i kryminologia**

Warszawa 2018



## **Spis treści**

I. Wprowadzenie	5
II. Analiza stanu prawnego	5
III. Podsumowanie i wnioski końcowe	12



## I. Wprowadzenie

Zakres opracowania wyznacza sformułowane powyżej zagadnienie tytułowe. Analiza treści przepisów Kodeksu postępowania karnego<sup>1</sup> wskazuje na to, iż brak jest zapisów regulujących badaną materię wprost. Oznacza to zatem, że żaden przepis nie zawiera literalnie sformułowanego zakazu takiej czynności dowodowej, podobnie jak żaden przepis nie formułuje wprost dopuszczalności takiej czynności (co ma duże znaczenie).

W związku z powyższym, udzielenie odpowiedzi na zadane pytanie wymaga przeprowadzenia szerszej wykładni systemowej odnośnie do pozycji oskarżonego i jego roli jako źródła dowodowego, a także wymaga odniesienia się do zasady bezpośredniości.

Zgodnie z art. 71 § 2 k.p.k. za oskarżonego uważa się osobę, przeciwko której wniesiono oskarżenie do sądu, a także osobę, co do której prokurator złożył wniosek wskazany w art. 335 § 1 k.p.k. (tj. wniosek o skazanie bez rozprawy) lub wniosek o warunkowe umorzenie postępowania.

Powyższą definicję oskarżonego można określić jako definicję w znaczeniu ścisłym, natomiast istnieje również szerokie ujęcie tego pojęcia i w tym ujęciu jest nim też podejrzany w postępowaniu przygotowawczym<sup>2</sup>. Wynika to z treści art. 71 § 3 k.p.k., który wprost wskazuje, że jeżeli Kodeks postępowania karnego używa w znaczeniu ogólnym określenia „oskarżony”, to odpowiednie przepisy mają zastosowanie także do podejrzanego.

Dla porządku wywodów należy wskazać, że zgodnie z art. 71 § 1 k.p.k. za podejrzanego uważa się osobę, co do której wydano postanowienie o przedstawieniu zarzutów albo której bez wydania takiego postanowienia postawiono zarzut w związku z przystąpieniem do przesłuchania w charakterze podejrzanego.

---

<sup>1</sup> Ustawa z 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego (tekst jedn. Dz. U. z 2017 r. poz. 1904 ze zm.) – dalej k.p.k.

<sup>2</sup> Takie rozróżnienie pojęć i definicji przedstawia T. Grzegorzczak, [w:] T. Grzegorzczak, J. Tylman, *Polskie postępowanie karne*, Warszawa 2014, s. 319.

## II. Analiza stanu prawnego

Oskarżony jest kluczową postacią procesu karnego, albowiem celem sądowego postępowania jest zweryfikowanie słuszności tezy oskarżenia w przedmiocie ewentualnej winy oskarżonego, a w razie jej stwierdzenia – wydanie wyroku skazującego i odpowiednie zastosowanie prawa karnego materialnego<sup>3</sup>.

Oskarżony ze względu na swoją specyficzną pozycję procesową ma rozbudowany katalog uprawnień procesowych, wśród których mieści się też oczywiście jego podstawowe prawo – prawo od obrony, które cechuje to, że jest prawnie zdefiniowaną zasadą konstytucyjną<sup>4</sup>. Jest ono również zapisane wprost w art. 6 k.p.k. Prawo do obrony obejmuje wszystkie dopuszczalne przez przepisy prawa czynności podejmowane w interesie oskarżonego przez jego samego lub jego przedstawicieli (obrońcę lub obrońców)<sup>5</sup>.

W literaturze procesu wskazuje się, że prawo to ma swój aspekt formalny (prawo do posiadania obrońcy) i aspekt materialny (obrona merytoryczna przed zarzutami), którego wyrazem jest m.in. prawo do składania wyjaśnień<sup>6</sup>. Oskarżony ma prawo je złożyć zarówno na początku procesu (w trybie art. 386 § 1 k.p.k., jest to wówczas pierwsza czynność procesowa po otworzeniu przewodu sądowego), jak i może je składać odnośnie do każdego przeprowadzonego dowodu (zob. art. 175 § 2 k.p.k.). Wyjątkowy charakter prawny wyjaśnień wyraża się w tym, iż nie jest karalne składanie wyjaśnień odmiennych od obiektywnej rzeczywistości (od prawdy) i przedstawianie własnych „alternatywnych” wersji wydarzeń, chociaż w literaturze podkreśla się, że nie można tego uprawnienia nazwać „prawem do kłamstwa”<sup>7</sup>.

W ramach uprawnienia do składania wyjaśnień przez oskarżonego mieści się również prawo oskarżonego do tego, aby w ogóle nie składać żadnych wyjaśnień (tzw. prawo do milczenia), jak i też by odmawiać odpowiedzi na poszczególne zadawane mu pytania. O wskazanych uprawnieniach oskarżony jest obowiązkowo pouczany przez sąd.

W ślad za szczególnym prawnym charakterem wyjaśnień ustawodawca, w imię realizacji zasady bezpośredniości, ustanowił w art. 174 k.p.k. zakaz zastępowania dowodu z wyjaśnień oskarżonego lub zeznań świadka treścią pism, zapisków lub notatek urzędowych. Przepis ten należy odczytywać zgodnie z jego literalną treścią tj. należy go rozumieć jako zakaz substytuowania wyjaśnień oskarżonego (lub zeznań świadka) za pomocą wymienionych

<sup>3</sup> Tak tłumaczona bywa definicja odpowiedzialności karnej oskarżonego – por. K. Dudka, H. Paluszkiwicz, *Postępowanie karne*, Warszawa 2016, s. 36.

<sup>4</sup> S. Waltoś, P. Hofmański, *Proces karny. Zarys systemu*, Warszawa 2013, s. 300.

<sup>5</sup> J. Grajewski, [w:] J. Grajewski (red.), P. Rogoziński, S. Steinborn, *Kodeks postępowania karnego. Objasnienia dla studentów*, t. 1 (art. 1-424), Kraków 2005, s. 28.

<sup>6</sup> S. Waltoś, P. Hofmański *Proces...*, s. 300-301.

<sup>7</sup> Tak M. Kurowski, [w:] D. Świecki (red.), B. Augustyniak, K. Eichstaedt, M. Kurowski, *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, t. 1, Warszawa 2017, s. 671-672.

dokumentów, nie zaś zakaz wykorzystywania takich dokumentów obok tych wyjaśnień lub zeznań, zwłaszcza w celu ich weryfikacji lub uzupełnienia<sup>8</sup>.

Dodać należy, że analizowane powyżej uprawnienie oskarżonego do odmowy składania wyjaśnień (w całości lub części), jak też do odmowy odpowiedzi na zadawane pytania (wszystkie lub wybrane) wiąże się z zasadą *nemo se ipsum accusare tenetur* (nikt nie może być zmuszany do oskarżania samego siebie), która jest bezpośrednio powiązana z domniemaniem niewinności<sup>9</sup>. Zasadę tę należy rozumieć dwojako, tj. jako kierowany do organów procesowych zakaz przymuszania oskarżonego do dostarczania dowodów przeciwko sobie, jak też brak obowiązku dowodzenia swojej niewinności ze strony oskarżonego (co wynika z faktu, iż ciężar dowiedzenia winy oskarżonego spoczywa na oskarżycielu)<sup>10</sup>.

Od wskazanej zasady *nemo se ipsum accusare tenetur* ustawodawca przewidział wprost kilka wyjątków wyrażonych w art. 74 § 2 k.p.k. Zgodnie z tym przepisem oskarżony jest obowiązany poddać się określonym czynnościom procesowym o charakterze dowodowym, co wynika z faktu, iż jest źródłem wiedzy przydatnej dla ustalenia prawdy materialnej<sup>11</sup>. W związku z tym oskarżony jest zobowiązany poddać się:

1. oględzinom zewnętrznym ciała oraz innym badaniom niepołączonym z naruszeniem integralności ciała;
2. czynności pobrania odcisków, sfotografowaniu go, można też oskarżonego okazać w celach rozpoznawczych innym osobom;
3. badaniom psychologicznym i psychiatrycznym
4. badaniom połączonym z dokonaniem zabiegów na jego ciele, z wyjątkiem chirurgicznych, pod warunkiem że dokonywane są przez uprawnionego do tego pracownika służby zdrowia z zachowaniem wskazań wiedzy lekarskiej i nie zagrażają zdrowiu oskarżonego, jeżeli przeprowadzenie tych badań jest nieodzowne;
5. pobraniu krwi, włosów lub wydzielin organizmu, w tym wymazu ze śluzówki policzków (jeżeli jest to nieodzowne i nie zachodzi obawa, że zagrażałoby to zdrowiu oskarżonego lub innych osób).

Należy wskazać, iż do wykonania wymienionych czynności wzywa się oskarżonego najpierw dobrowolnie, ale w razie braku woli „współpracy” z organami procesowymi można oskarżonego zmusić do poddania się tym czynnościom, tj. oskarżonego można zatrzymać i przymusowo doprowadzić, a także stosować wobec niego siłę fizyczną lub środki techniczne

<sup>8</sup> K.T. Boratyńska, M. Królikowski, [w:] A. Sakowicz (red.), K.T. Boratyńska, P. Czarnecki, A. Górski, M. Królikowski, M. Warchoł, A. Ważny, *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, Warszawa 2016, s. 463

<sup>9</sup> Szeroko na ten temat Z. Sobolewski, *Samooskarżenie w świetle prawa karnego (nemo se ipsum accusare tenetur)*, Warszawa 1982, s. 13-14; B. Nita, *Konstytucyjne zakorzenienie zasady nemo tenetur se ipsum accusare*, [w:] *Rzetelny proces karny. Księga jubileuszowa Profesor Zofii Świdry*, red. J. Skorupka, Warszawa 2009, s. 220-234; B. Gronowska, *Prawo oskarżonego do milczenia oraz wolność od samooskarżenia w ocenie Europejskiego Trybunału Praw Człowieka*, „Prokuratura i Prawo” 2009/7-8, s. 7-24.

<sup>10</sup> W. Grzeszczyk, *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, Warszawa 2014, s. 125.

<sup>11</sup> R. Kowalczyk, *Obowiązek poddania się badaniom w kontekście prawa niedostarczania dowodów na własną niekorzyść*, [w:] *Kontra dyktoryjność w polskim procesie karnym*, red. P. Wiliński, Warszawa 2013, s. 594.

służące obezwładnieniu, w zakresie niezbędnym do wykonania danej czynności (art. 74 § 3a k.p.k.). W zakresie określenia przebiegu tych czynności obowiązuje rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z 23 lutego 2005 r. w sprawie poddawania badaniom lub wykonywania czynności z udziałem oskarżonego oraz osoby podejrzanej<sup>12</sup>. Należy dodać, że czynności określone w art. 74 § 2 i 3 k.p.k. powinny być przeprowadzone stosownie do wymagań dowodzenia ścisłego, albowiem tylko wówczas opinia z badań może być przedmiotem oceny organu procesowego i stanowić podstawę rozstrzygnięcia<sup>13</sup>.

W związku z powyższą analizą należy wskazać, że obok roli strony oskarżony występuje w procesie karnym również jako źródło dowodowe i to w podwójnej roli: z jednej strony jest osobowym źródłem dowodowym (gdy składa wyjaśnienia), ale też (z drugiej strony) dostarcza dowodów rzeczowych w toku czynności prowadzonych na podstawie art. 74 § 2 k.p.k.<sup>14</sup>

W sytuacji, w której oskarżony występuje w roli osobowego źródła dowodowego, ustawodawca stosuje do składania przez niego wyjaśnień zasadę bezpośredniości. Zasada bezpośredniości zawiera dyrektywę orzekania na podstawie dowodów bezpośrednio przeprowadzonych na rozprawie głównej, a gdy jest to faktycznie niemożliwe – orzekania na podstawie jak najmniejszej liczby ogniw pośrednich w postępowaniu dowodowym<sup>15</sup>. Zasada ta w ujęciu abstrakcyjnym (jako pewien wzorzec) oznacza też nakaz bezpośredniego zetknięcia się przez organ procesowy z źródłem dowodowym i środkiem dowodowym oraz nakaz czynienia ustaleń w oparciu o środki dowodowe pierwotne<sup>16</sup>.

Jednocześnie wskazać należy, że ustawodawca w sposób enumeratywny określił wyjątki od zasady bezpośredniości (w stosunku do oskarżonego) i zawarł je w dwóch przepisach: art. 389 i art. 392 k.p.k.

Zgodnie z art. 389 § 1 k.p.k., jeżeli oskarżony nie stawił się na rozprawę, odmawia wyjaśnień lub wyjaśnia odmiennie niż poprzednio albo oświadcza, że pewnych okoliczności nie pamięta, wolno na rozprawie odczytywać tylko w odpowiednim zakresie protokoły jego wyjaśnień złożonych poprzednio w charakterze oskarżonego w tej lub innej sprawie w postępowaniu przygotowawczym lub przed sądem albo w innym postępowaniu przewidzianym przez ustawę. Po odczytaniu protokołu przewodniczący zwraca się do oskarżonego o wypowiedzenie się co do jego treści i o wyjaśnienie zachodzących sprzeczności (art. 389 § 2 k.p.k.).

Z kolei przepis art. 392 § 1 k.p.k. stanowi, iż wolno odczytywać na rozprawie głównej protokoły przesłuchania świadków i oskarżonych, sporządzone w postępowaniu przygotowawczym lub przed sądem albo w innym postępowaniu przewidzianym przez ustawę, gdy

<sup>12</sup> Dz. U. Nr 33, poz. 299 z późn.zm.

<sup>13</sup> D. Karczmarska, *Badania oskarżonego i osoby podejrzanej na tle k.p.k. i aktów wykonawczych*, [w:] *Rozprawy z Jałowcowej Góry. Materiały z III Zjazdu Katedr Kryminalistyki, Dobczyce, 11-13.06.2003 r.*, red. J. Wójcikiewicz, Kraków 2004, s. 134.

<sup>14</sup> Tak też np. W. Hermeliński, B. Nita-Światłowska, *Kilka uwag o prawie do obrony w związku z nowelizacją kodeksu postępowania karnego z 2016 roku*, „Palestra” 2016, nr 9, s. 19.

<sup>15</sup> D. Gruszecka, K. Kremens, K. Nowicki, J. Skorupka (red.), *Proces karny*, Warszawa 2017, s. 188.

<sup>16</sup> K. Dudka, H. Paluszkiwicz, *Postępowanie...*, s. 167.



bezpośrednie przeprowadzenie dowodu nie jest niezbędne, a żadna z obecnych stron temu się nie sprzeciwia. Sprzeciw strony, której zeznania lub wyjaśnienia nie dotyczą, nie stoi na przeszkodzie odczytaniu protokołu (art. 392 § 2 k.p.k.).

Analizując treść przepisu art. 389 § 1 k.p.k., można wyraźnie rozróżnić dwa jego elementy: przesłanki odczytania wyjaśnień oskarżonego oraz zakres odczytywanych wyjaśnień. Jeśli chodzi o pierwszy z elementów, to jak wynika wprost z tego przepisu, przesłanką odczytania wyjaśnień przez sąd są:

- niestawiennictwo oskarżonego na rozprawę (w sytuacji jego prawidłowego zawiadomienia o rozprawie),
- odmowa składania wyjaśnień,
- złożenie wyjaśnień treściowo odmiennych od poprzednio złożonych,
- oświadczenie oskarżonego, że pewnych okoliczności nie pamięta.

Do odczytania wyjaśnień oskarżonego w analizowanym trybie wystarczy wystąpienie jednej z powyżej wskazanych przesłanek. Należy podkreślić, iż ich wystąpienie uprawnia sąd do odczytania oskarżonemu „w odpowiednim zakresie”:

1. protokołów wyjaśnień podejrzanego z postępowania przygotowawczego,
2. protokołów wyjaśnień podejrzanego złożonych wcześniej w toku danej sprawy na etapie sądowym,
3. protokołów wyjaśnień podejrzanego złożonych w innej sprawie w postępowaniu karnym (w postępowaniu przygotowawczym lub w postępowaniu sądowym),
4. protokołów wyjaśnień podejrzanego złożonych w innych postępowaniach niż karne, w których oskarżony składał wyjaśnienia (wyjaśnienia złożone „w innym postępowaniu przewidzianym przez ustawę”; chodzi np. o wyjaśnienia składane w sprawach o wykroczenia<sup>17</sup>, w postępowaniach dyscyplinarnych<sup>18</sup>, postępowaniach w sprawie nieletnich czy w sprawach skarbowych). W ramach opisywanej przesłanki mieszczą się również protokoły przesłuchania oskarżonego przez organ innego państwa, jeżeli sposób przeprowadzenia tej czynności nie jest sprzeczny z zasadami porządku prawnego Rzeczypospolitej Polskiej<sup>19</sup>.

Dodać też należy, że art. 389 § 3 k.p.k. wskazuje wprost, iż wolno na rozprawie odczytać wyjaśnienia współoskarżonego, który zmarł.

Wskazać należy zatem, że rodzaj i zakres protokołów możliwych do odczytania oskarżonemu jest potencjalnie bardzo szeroki (bo dotyczy wypowiedzi z innych postępowań

<sup>17</sup> W tych przesłuchania sprawcy wykroczenia w toku czynności wyjaśniających – por. uchwałę SN z 22 stycznia 1992 r, I KZP 42/91, OSNKW 1992, nr 5–6, poz. 35, z glosą aprobowaną Z. Kwiatkowskiego, „Państwo i Prawo” 1993, z. 4, s. 118–121.

<sup>18</sup> Por. wyrok SN z 14 maja 1977 r., V KR 64/77, LEX nr 21739.

<sup>19</sup> Uchwała składu siedmiu sędziów SN z 30 września 1977 r., VII KZP 32/77, OSNKW 1977, nr 10–11 poz. 113, por. też postanowienie SN z 28 marca 2002 r., V KKN 122/00, OSKNW 2002, nr 7–8, poz. 60.

sądowych), ale jednocześnie sprowadza się tylko do wypowiedzi składanych w roli oskarżonego lub rolach procesowo jej odpowiadających (obwinionego, podejrzanego).

Przepis art. 392 § 1 k.p.k. również ma stosunkowo szerokie zastosowanie, albowiem możliwość odczytania protokołu dotyczy zeznań lub wyjaśnień sporządzonych w danym postępowaniu karnym (zarówno w postępowaniu przygotowawczym, jak i sądowym), a także zeznań lub wyjaśnień z „innego postępowania przewidzianego przez ustawę”. Zwrócić jednak należy uwagę na konsekwencję ustawodawcy wyrażającą się w tym, że oskarżonemu odczytuje się zawsze jego wyjaśnienia (niezależnie od tego, z którego postępowania się je odczytuje, nigdy nie są to zeznania).

W orzecznictwie Sądu Najwyższego wskazuje się, że ze względu na swój wyjątkowy charakter, przepis art. 389 § 1 k.p.k. nie może być interpretowany rozszerzająco<sup>20</sup>. Wynika to z faktu, że w procesie karnym obowiązuje zasada bezpośredniości i wszelkie wyjątki od tej zasady wyrażające się w wprowadzeniu do procesu dowodu protokołu przesłuchania oskarżonego (jako dowodu pochodnego) muszą być ściśle określone w ustawie (tak jak np. czyni to art. 377 § 4 i art. 392 § 1 k.p.k.)<sup>21</sup>.

W związku z tym w literaturze wskazuje się, że nie jest dopuszczalne odczytywanie protokołów przesłuchania w charakterze świadka oskarżonego w danym lub jakimkolwiek innym postępowaniu przewidzianym przez ustawę<sup>22</sup>. Wskazane stanowisko opiera się na orzecznictwie Sądu Najwyższego wyrażonym m.in. w: wyroku SN z 14 października 1970 r., IV KR 177/70<sup>23</sup>, uchwale SN z 8 lutego 1995 r., I KZP 37/94<sup>24</sup>, postanowieniu SN z 28 lutego 2002 r., IV KKN 13/02<sup>25</sup>.

Wskazać należy, że Sąd Najwyższy w przytoczonych wyrokach stanął generalnie na stanowisku, iż protokoły złożonych w postępowaniu oświadczeń dowodowych wolno odczytywać na rozprawie tylko w wypadkach przewidzianych w ustawie. Przepisy umożliwiające odczytywanie protokołów zeznań lub wyjaśnień mają charakter wyjątkowy z uwagi na to, że stanowią odstępstwo do zasady bezpośredniości. Wszelkie odstępstwa od tej zasady mają zaś mieć charakter ustawowy i być wyraźnie zapisane. Dodać należy, że zdaniem Sądu Najwyższego wyjątkiem takim nie jest art. 393 k.p.k., albowiem przepis ten w swej treści

<sup>20</sup> Wyrok SN z 22 listopada 1974 r., IV KR 426/73, OSNKW 1975, nr 3-4, poz. 42.

<sup>21</sup> D. Świecki, [w:] D. Świecki (red.), B. Augustyniak, K. Eichstaedt, M. Kurowski, *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, t. 1, *Komentarz aktualizowany*, LEX 2018, komentarz do art. 389 k.p.k., teza 3. Tak też P. Hofmański, E. Sadzik, K. Zgryzek, *Kodeks postępowania karnego*, t. 2, *Komentarz do artykułów 297-467*, red. P. Hofmański, Warszawa 2011, s. 537.

<sup>22</sup> Tak np. A. Ważny, [w:] A. Sakowicz (red.), K.T. Boratyńska, P. Czarnecki, A. Górski, M. Królikowski, A. Sakowicz, M. Warchoł, A. Ważny, *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, Warszawa 2016, s. 892; D. Świecki [w:] D. Świecki (red.), B. Augustyniak, K. Eichstaedt, M. Kurowski, *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, t. 1, Warszawa 2017, s. 1449.

<sup>23</sup> OSNKW 1971, nr 1, poz. 11.

<sup>24</sup> OSNKW 1995, nr 3-4, poz. 15.

<sup>25</sup> LEX nr 53058.

nie odnosi się w ogóle do odczytywania protokołów zeznań lub wyjaśnień<sup>26</sup>. Powyżej wskazane orzeczenia są nadal ważne i do nich odnosi się Sąd Najwyższy oraz sądy powszechne w aktualnym orzecznictwie<sup>27</sup>.

Dodatkowym argumentem podnoszonym przez Sąd Najwyższy jest to, że odczytywanie zeznań osobie podejrzanej lub oskarżonej mogłoby być doprowadzeniem do sytuacji działania organów procesowych wbrew zakazowi *nemo se ipsum accusare tenetur* (nikt nie może być zmuszany do oskarżania samego siebie). Należy w tym miejscu przytoczyć fragment uchwały SN z 8 lutego 1995 r., I KZP 37/94, w którym Sąd Najwyższy wyraził się tak: „Ograniczenie to [zakaz odczytywania protokołów zeznań – przyp. R.Sz.] gwarantuje oskarżonemu ochronę przed wykorzystywaniem przeciwko niemu jego własnych oświadczeń, złożonych w innym układzie procesowym niż przewidziane przez ustawę przesłuchanie go w charakterze oskarżonego. Przed tym, by nie pociągało ono ze sobą niekorzystnych dla oskarżonego skutków w sferze dokonywanych ustaleń faktycznych, powinny chronić implikacje zasady domniemania niewinności, a także nakaz wszechstronnego i wnikliwego wyjaśnienia okoliczności mających znaczenie dla rozstrzygnięcia sprawy oraz wymagania i rygory dotyczące dokonywania ustaleń faktycznych”.

Odnotować należy też, iż jeśli chodzi o kwestie regulacji odczytywania zeznań lub wyjaśnień danej osoby w razie zmiany jej statusu procesowego, to Kodeks postępowania karnego zawiera taką regulację w art. art. 391 § 2 k.p.k. Przepis ten pozwala na odczytanie świadkowi protokołów złożonych poprzednio przez świadka wyjaśnień w charakterze podejrzanego w sytuacji określonej w art. 391 § 1 k.p.k.<sup>28</sup> lub w art. 182 § 3 KPK (czyli sytuacji gdy świadek skorzystał z prawa do odmowy zeznań z uwagi na to, iż w innej toczącej się sprawie jest oskarżony o współudział w przestępstwie objętym postępowaniem). Jest to dodatkowy argument wskazujący na to, że gdyby wolą ustawodawcy było ustanowienie możliwości odczytywania zeznań, które oskarżony złożył jako świadek w innym postępowaniu, to zapisałby taką możliwość wprost. W obowiązującym Kodeksie postępowania karnego takiego zapisu nie ma.

Wymaga odrębnego wyjaśnienia i podkreślenia, że wyjątkiem od powyżej opisanego zakazu odczytywania zeznań osobie, która w danym postępowaniu występuje jako oskarżony (lub podejrzany), jest wykorzystanie protokołu przesłuchania świadka w sytuacji, gdy oskarżony

<sup>26</sup> Tak wprost wskazał Sąd Najwyższy w uchwale z 8 lutego 1995 r., I KZP 37/94, OSNKW 1995, nr 3-4, poz. 15. Tak też aprobująco T. Grzegorzczak w głosie do tej uchwały, „Państwo i Prawo” 1995, nr 7, s. 105-108.

<sup>27</sup> Por. wyrok SN z 6 października 2009 r., II KK 97/09, LEX nr 598222; wyrok SA w Rzeszowie z 5 marca 2015 r., II AKa 9/15, LEX nr 1665918; wyrok SA w Lublinie z 29 kwietnia 2014 r., II AKa 2/14, LEX nr 1488652.

<sup>28</sup> Przepis art. 391 § 1 k.p.k. ma następujące brzmienie: „Jeżeli świadek bezpodstawnie odmawia zeznań, zeznaje odmiennie niż poprzednio albo oświadczy, że pewnych okoliczności nie pamięta, albo przebywa za granicą lub nie można mu było doręczyć wezwania, albo nie stawił się z powodu niedających się usunąć przeszkód lub przewodniczący zaniechał wezwania świadka na podstawie art. 333 § 2, a także wtedy, gdy świadek zmarł, wolno odczytywać w odpowiednim zakresie protokoły złożonych poprzednio przez niego zeznań w postępowaniu przygotowawczym lub przed sądem w tej lub innej sprawie albo w innym postępowaniu przewidzianym przez ustawę”.

odpowiada za złożenie fałszywych zeznań umieszczonych właśnie w tym protokole<sup>29</sup>. Takie procesowe wykorzystanie tego protokołu jawi się jako oczywiste i nie budzi wątpliwości.

### III. Podsumowanie i wnioski końcowe

Reasumując powyższe ustalenia, należy wskazać, że nie jest obecnie dopuszczalne przeprowadzenie dowodu z protokołu zeznań świadka osoby, która w innym postępowaniu ma status oskarżonego. Nie jest to również możliwe w sytuacji, gdy rzecz ma miejsce w jednym i tym samym postępowaniu (ktoś najpierw był świadkiem, a następnie zmienił się jego status procesowy).

Uwaga powyższa dotyczy także odpowiednio sytuacji, gdy dana osoba ma status podejrzanego, tj. też nie można jako dowodu wykorzystać w postępowaniu przygotowawczym jego zeznań jako świadka z innego postępowania (przy zastrzeżeniu że tutaj wykorzystanie tych zeznań miałyby charakter przeprowadzenia dowodu z dokumentu, a nie jego odczytania, albowiem etap odczytywania zeznań właściwy jest dla etapu postępowania przed sądem).

Na marginesie należy zauważyć, że obowiązujący stan prawny chroni oskarżonego przed sytuacją, w której jego zeznania z innej sprawy mogły mieć dla niego charakter obciążający. W sytuacji gdyby zeznania te miały być korzystne dla oskarżonego, może on je niejako „wprowadzić” do danego procesu karnego w ten sposób, że powtórzy (w całości lub części) treść tego zeznania w formie składanego przez siebie wyjaśnienia. Taka sytuacja jest prawnie dopuszczalna.

---

<sup>29</sup> Por. uchwała SN z 20 czerwca 1991 r., I KZP 12/91, OSNKW 1991, nr 10-12, poz. 46 z głosami L.K. Paprzyckiego, „Palestra” 1992, nr 1-2, s. 95 i nast. oraz Z. Kwiatkowskiego, „Przegląd Sądowy” 1992, nr 7-8, s. 314 i nast.